

УДК 811.161.2'282.4+811.112.2'373.613

DOI <https://doi.org/10.24919/2518-1602.2025.10.5>

**ЗАПОЗИЧЕННЯ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНСЬКИХ
ПІВДЕННО-ЗАХІДНИХ ГОВІРКАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ КОЛОМИЙОК,
ЗАПИСАНИХ ВОЛОДИМИРОМ ГНАТЮКОМ)**

ЮРІЙ ГРИЦЕВИЧ,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та лінгводидактики, Волинський національний університет імені Лесі Українки (Україна, Луцьк) grytsevych.yurii@vnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2716-3235>**Research ID:** KGK-8961-2024

Об'єктом аналізу в статті слугує мовний масив коломийкових текстів, що містять іншомовні елементи, зі збірок Володимира Гнатюка. Найчисельнішим за наповненням виявився кластер лексем військової тематики, що цілком закономірно з огляду на тривале перебування досліджуваного ареалу в складі Австро-Угорської імперії та обов'язкову військову службу місцевого чоловічого населення. Крім військової термінології, у статті виділено запозичення, що належать до інших важливих сфер життя, як-от: номінації осіб та їхніх характеристик, назви предметів одягу та взуття, побутова лексика, назви будівель, назви на позначення грошових одиниць, дієслівні лексеми. Також помічено одиничні лексеми з інших семантичних полів. Констатовано переважний збіг семантики засвоєних українськими діалектоносіями германізмів порівняно з мовою-доноркою – німецькою. Засвідчено процеси фонетичної субституції – заміщення непритаманних звуків максимально подібними замінниками, які є у фоносистемі мови-реципієнтки. Відзначено адаптацію словотвірної структури шляхом додавання українських суфіксів і закінчень.

Ключові слова: германізми, коломийки, лексика, лексико-семантична група, запозичення, діалект, південно-західне наріччя української мови, Володимир Гнатюк.

**GERMAN BORROWINGS IN THE SOUTHWESTERN
UKRAINIAN DIALECTS (BASED ON THE MATERIAL OF KOLOMYIKA TEXTS
RECORDED BY VOLODYMYR HNATIUK)**

YURIY HRYTSEVYCH,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and Linguistics, Lesya Ukrainka Volyn National University (Ukraine, Lutsk) grytsevych.yurii@vnu.edu.ua

The purpose of the article is to analyze the linguistic array of the kolomyika texts from Volodymyr Hnatiuk's collections, with a focus on the foreign language elements under study. The vocabulary of German origin, which has undergone adaptation in the southwestern dialects and found its reflection in kolomyiky, is the **subject of scientific research**. To achieve the set goal, descriptive and comparative linguistic **methods**, and a general scientific analytical **approach** were used, which involves observation of linguistic material, comparing it with German etymons, and thematic classification. Using the method of continuous sampling, lexical doublets of German origin to the Ukrainian words were extracted from the analyzed three-volume collection. Germanisms were reclassified into lexical and semantic groups.

The study reveals that the cluster of military-themed lexemes appeared to be the most numerous, which is quite natural given the long stay of the area under the Austro-Hungarian Empire rule as a part of it, and the mandatory military service of the local male population. In addition to military terminology, the article highlights borrowings belonging to other important areas of life, such

as nominations of persons and their characteristics, names of clothing and footwear, everyday vocabulary, names of buildings, names for monetary units, and verbal lexemes. Single lexemes from other semantic fields were also revealed.

As a result of our research, we discovered a predominant coincidence of the semantics of Germanisms learned by Ukrainian dialect speakers as compared to the donor language, German. The processes of phonetics substitution, namely there placement of non-inherent sounds with the most similar substitutes that exist in the phonosystem of the recipient language, have been recorded. The study has revealed the adaptation of the word-formation structure by adding Ukrainian suffixes and endings.

Further research is needed for a deeper study of the phonetic and grammatical changes of borrowed Germanisms in Ukrainian dialects.

Key words: Germanisms, kolomyiky, vocabulary, lexical-semantic group, borrowings, dialect, southwestern supradialect of the Ukrainian language, Volodymyr Hnatiuk.

Постановка проблеми. Зміни в лексичному складі української мови відбуваються не тільки шляхом розширення семантики давно відомих, питомих слів і появи абсолютно нових, але й через іншомовні впливи споріднених чи неспоріднених мов. Значний пласт українського словника формувався протягом тривалого часу під впливом західноєвропейських мов, зокрема германської групи.

Аналіз досліджень. «*Германізм* – це слово, його окреме значення, вислів тощо, запозичені з німецької мови (чи інших германських мов) або перекладені чи утворені за її зразком» (Українська мова, 2004, с. 95). Ніна Нечаєва в статті «Запозичення з німецької мови в буковинських говірках» простежила такі особливості морфологічної адаптації лексем німецького походження в діалектному мовленні: 1) будова слова тотожна німецькому еквіваленту; 2) додавання до основи німецького слова українських суфіксів: а) іменникових **-ик, -ок, -к**; б) дієслівних суфіксів **-ува (юва)**; 3) додавання до основи німецького слова українських флексій: а) іменникової флексії **-а**; б) прикметникової флексії **ий**; в) фонетично відмінне оформлення суфіксів у німецькій мові та в буковинських говірках (Нечаєва, 2014, с. 100–101).

Багато німецьких лексичних елементів в українській мові пояснюється тривалим періодом державного використання німецької як офіційної в історичних умовах, коли значна частина сучасних західноукраїнських земель входила до складу Австро-Угорської імперії. Як відомо, значна кількість чоловічого населення українських поселень мала обов'язкову воєнну повинність в австрійській армії. Не дивно, що вагома кількість запозичень із німецьким етимологом походила з військової галузі. За три роки служби німецька мова значно укорінилась у мовленні колишніх солдатів та поширювалася на місцевих околицях (Сеник, 2021, с. 102).

Мета статті – проаналізувати німецькі запозичення, що ввійшли до складу говірок південно-східного наріччя.

Визначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: методом суцільної вибірки виписати з відповідних словників лексеми, запозичені з німецької мови; класифікувати їх за тематичними групами. Мета, предмет і об'єкт студії зумовили використання таких лінгвістичних методів, як описовий і зіставний.

Виклад основного матеріалу. Запозичення з німецьким етимологом у текстах коломиїок класифікуємо на такі семантико-тематичні групи:

1) **військова лексика**, якої в корпусі аналізованих запозичень виявилось найбільше: **бефель** «наказ», пор.: «А дзень добрий ти, рекруте, а що там чувати? Ци я вчора не дав **бефель**, щоб се пуцувати?» (Етнограф. зб., 1905, с. 255) – нім. **Befehl** «тс.¹»; **вахцимбра, вахцимра** «вартівня», пор.: «Ой надходить пан фелебер та й взевсе питати: **на вахцимбру** взети дурня і зашлюсувати. Сидит бідак **на вахцимбрі**, та й зашлюсуваний, а дівчина руки ломит: Жовняру коханий!» (Етнограф. зб., 1905, с. 255), «Стоїт явір над водою, в воду похилив сї, стоїт жовньир **на вахцимрі**, тьижко зажури в сї» (Етнограф. зб., 1905, с. 257) – нім. **Wachtzimmer** «тс.»; **гвер** «рушниця», пор.: «Коби Самбір запалити, би **гвери** тріщали, чей би мого милейкого до дому пуцвали» (Етнограф. зб., 1905, с. 275), «Ой кувала зазуленька над виром, над виром, о десь моє солодетко вививає **гвером**» (Етнограф. зб., 1905, с. 285), «Як ми дали

1 Тут і далі значення німецьких слів з'ясовано за джерелом: Мюллер В. Великий німецько-український словник : близько 170 000 слів та словосполучень. Київ : Чумацький Шлях, 2005. 792 с.

гвер на плечі, як тота машина, вісімнаціт фунтів важит, нещасна година» (Етнограф. зб., 1905, с. 273), «А як мене відобрали та ми дали *гвер, гвер*, а я ни знав, що за біда, та в болото вер, вер» (Етнограф. зб., 1905, с. 273), «Ой жєниш ся, пане брате, берєш білявочку, а я беру *гвер* на плечі та йду на війночку» (Етнограф. зб., 1905, с. 273), «Кажут ми сїжєнитоньки, та й нїяку брати, волю взєти *гвер* на плечі та й зицирувати, а я з *гвера* раз вистрілю, три рази спочину, а як озьму лиху долю, марне з сьвіта згину» (Етнограф. зб., 1905, с. 259) – пор. нвн. *Gewehr* «т. с.», пов'язане з двн. *wērian* «захищати, обороняти», споріднене з гот. *warjan* «перешкоджати», псл. *vorъ* «огорожа, паркан», укр. (*вір*) «жердяна огорожа» (Етимологічний, т. 1, с. 486); *єрштелювати* «спосіб організації та розміщення військ; шикувати, розставляти солдатів у шеренгу», пор.: «А наш цїсар *єрштелює* войська до шерєгу, а Прусаци так на нас бют, як вода до «бжєгу»» (Етнограф. зб., 1905, с. 247) – нім. *Erstellen* «тренуватись; стройова підготовка; солдатська муштра»; *шпанга* «кайдани, якими сковували в австрійському війську ногу з рукою, так караючи жовніра», пор.: «А як прийшов пан капітан тай зачав кричати, казав взяти на вахцимру, в *шпанги* закувати» (Етнограф. зб., 1905, с. 255); *зицирка, зицированє* «вправи, муштра», пор.: «Я сидїла на порозї, вишивала стирку, нима мого миленького, пішов на *зицирку*» (Етнограф. зб., 1905, с. 287), «А хто хоче гроші мати, самі карбовані, то най іде до цїсара на *зицированє*» (Етнограф. зб., 1905, с. 237) – нім. *exerzieren* «тренуватись; стройова підготовка»; *зицирувати, зецирувати* «муштрувати», пор.: «Ой підємо, пани брати, під гай зилиненький, а там буди *зицирував* капраль молоденький» (Етнограф. зб., 1905, с. 251), «Мій миленький невірненький, як жидівська віра, а він мене *зицирує*, як цїсар жовніра» (Етнограф. зб., 1907, с. 125), «Бідний жомнір *зецирує*, смерти ся сподїє» (Етнограф. зб., 1906, с. 223) – нім. *exerzieren* «тренуватись; стройова підготовка; солдатська муштра»; *касарня* «казарма», пор.: «Ой віддали парубочка в недїлю з раненька сидит мати *під касарнев*, плаче жалібненько. Сидит мати *під касарнев*, що го годувала, а дївчина ревне плаче, вірне го кохала» (Етнограф. зб., 1905, с. 224), «А як мене вобписали в недїлю раненько, сидит мила *під касарньом*, плаче жалібненько» (Етнограф. зб., 1905, с. 224) – пор. свн. *Kasérne* «т. с.»; *регімент, ригімент, регемент* «полк», пор.: «Ой піду я до Бережан, куплю атраменту, напишу я до милого аж до *регіменту*» (Етнограф. зб., 1905, с. 286), «А сам цїсар вибирає та на Угри дає, а на Уграх Московщина *регемент* збирає» (Етнограф. зб., 1905, с. 218), «Коли такі карти впали з самого призенту, котре хлопиц чорнобривий, той до *регіменту*» (Етнограф. зб., 1905, с. 238), «Ой я любка закосичу самим діаментом, щобим його пізнавала *межи регіментом*» (Етнограф. зб., 1905, с. 286), «Ой кувала зазуленька та й на фундаменті, ой вписали миленького в першїм *регіменті*» (Етнограф. зб., 1905, с. 286), «Коби ти знав, мій миленький, який жалє тяженький, вискочив бис з *ригіменту*, як голуб сивенький. Кобис знала, моя мила, а як мині нудно, а як мині з *ригіменту* вискочити трудно» (Етнограф. зб., 1905, с. 286) – нвн. *Regiment* «полк; правління; режим» походить від пізньолат. *regimentum* «керівництво», пов'язаного з лат. *rego* «керую, направляю» (Етимологічний, т. 5, с. 43); *торністра* «військовий ранець», пор.: «Ой цїсари, цїсаріку, цїсари, міністри, скасував ти старі твери, скасуй ще *торністри*. Скасував ти старі твери, аби не стрїльити, скасуй, скасуй ще *торністри*, аби не носити» (Етнограф. зб., 1905, с. 241) – нім. *Torníster* «т. с.»; *урльопник* «солдат у відпустці», пор.: «Ой знала ти, дївчинонько, що я *вурльопнічок*, не тра було ходитоньки спати на засїчок» (Етнограф. зб., 1905, с. 276), «Ой най би то рекрутоньки, а то *урльопніки*, покидайте газдувати, йдїт край боронїте» (Етнограф. зб., 1905, с. 235), «Сидитцїсар коло стола, в *урльопники* пише, цїсарова молоденька дитину колише» (Етнограф. зб., 1905, с. 240); «А я в виру воду беру, коромисло гне сє, ой не люби *урльопника*, нехай зарїже сє» (Етнограф. зб., 1905, с. 276) – пор. свн. *urloup, urlor, urlor* «дозвіл» (двн. *urloup(b)*, нім. *Urlaub* «т. с.») (Етимологічний, т. 6, с. 43); *фрайтер* «єфрейтор», пор.: «Ой вийшов я до штилюнку а вже споріджений. Коло мене *фрайтер* ходить, як той пес скажений» (Етнограф. зб., 1905, с. 255) – нім. *Gefréite(r)* «т. с.» (букв. «звільнений (від вартування)») (Етимологічний, т. 2, с. 182); *фельтфебиль* «чин старшого унтерофіцера», пор.: «Вийшов фірир і *фельтфебиль* та й стали казати: Чи я тобі не дав розказмундур пуцувати?» (Етнограф. зб., 1905, с. 255) – нім. *Feldwebel* «т. с.»;

2) **різноаспектні номінації людини та її рис, назви осіб за виконуваною дією:** *букарт* «позашлюбна дитина», пор.: «Та як мені, моя мати, горівку не пити, та хто ж буде нажидівські *букарти* робити?» (Етнограф. зб., 1906, с. 307) – пор. свн. *Banchart* (нвн. *Bánkert*, заст. *Bankart* «т. с.») утворено на зразок імен на *-hart* (*Gerhart, Reinhart*) від іменника *banc*

«лава»; німецьке слово іронічно підкреслює факт позашлюбного зачаття дитини на твердій лаві (пор. нім. *hart* «твердий») замість подружнього ложа (Етимологічний, т. 1, с. 167); **фірман** «візник», пор.: «Любив мене **фірман**, **фірман**, любив мене Тодер, а тепер си і зрадили, ни любить ні оден» (Етнограф. зб., 1907, с. 61), «**Фірмана**м си полюбила, за **фірмана** піду, у **фірмана** швиткі коні, сяду тай поїду» (Етнограф. зб., 1906, с. 191), «Іде бричка невеличка, коник вороненький, **фірманина** чорнобривий тото мій миленький» (Етнограф. зб., 1906, с. 249) – нім. *Fuhrmann* «т. с.»; **гунцвот** «підла, непорядна людина; мерзотник; негідник», пор.: «Жінка плаче, жінка плаче, Господь би ті побив, міні мати дала бички, а ти **гунцвот** пропив» (Етнограф. зб., 1906, с. 301) – пор. нвн. *Hündsfott* «негідник, каналія», яке утворилося з *Hund* «собака» і невживаного тепер *fott* (інша, закономірніша форма – *fotze*) «сипус» (Етимологічний, т. 1, с. 620); **фрейда** «повія», пор.: «Ой на горі кремениці, на долині крейда, ой вже ж мене обрехала Парасуня **фрейда**» (Етнограф. зб., 1906, с. 249) – скорочене запозичення з нім. *Freudenmädchen* «повія», букв. «дівчина радості» (Етимологічний, т. 6, с. 129); **форналь** «візник, конюх», пор.: «Мамуню, мамуню, купім ми коралі, бо до мене прийдут зі двора **форналі**» (Етнограф. зб., 1905, с. 32) – нім. *Vornagel*;

3) **назви елементів одягу і взуття**: **бинда** «стрічка», пор.: «Ой богачик, моя мати, богачик, богачик, купив мені за гріш **бинду**, а за два колачик. А я **бинду** ісходила, а калачик ззіла, богачеви, смаркачеви взяла відповіла» (Етнограф. зб., 1906, с. 231) – через польську мову запозичено з німецької, пор. нвн. *Binde* «пов'язка, бант» (Етимологічний, т. 2, с. 184); **обцас** «каблук, підбор», пор.: «Оден чобіт на **обцасі**, а другий на корку, а хто хоче біду знати, най си возьме дворку! Єден чобіт на **обцасі**, а другий на корку, бере пани на холеру, а Жиди на кольку» (Етнограф. зб., 1906, с. 252); «Оден чобіт на **обцасі**, а другий на гачку, а хто хоче біди знати най бере богачку» (Етнограф. зб., 1906, с. 221) – нім. *Absatz* «каблук, підбор»;

4) **лексика повсякденного побуту**: **гралі** «вила до гною», пор.: «Ой ти кажеш, дівчинонько, що я в тебе стою, а я в тебе скільки стою, що на **гралі** гною» (Етнограф. зб., 1907, с. 86), «А вон мій повіз гній, мальовані **гралі**! Чикай, мила, до восини, купю ти коралі» (Етнограф. зб., 1906, с. 171) – пор. свн. *gralle (grelle)* «вила, спис» (Етимологічний, т. 1, с. 582); **цввок**, **цвск** «цвях», пор.: «Южеж ми сі накучили чоботиска шиті, дадут мені у Самборі **цвєчками** підбиті» (Етнограф. зб., 1905, с. 222), «Ой то мені надоїли чоботьита шиті, дасть ми цісар черевики **цввоками** підбиті» (Етнограф. зб., 1905, с. 222) – нім. *Zweck* «ціль; цвях»; **фляшка**, **флєшка** «пляшка», пор.: «Коби борше до вечера, піду до дівчини, коби дала горівоньки з білої **фляцини**» (Етнограф. зб., 1906, с. 304); «Гей до тої дівчиночки, до тої, до тої, що давала горівочки з **флєцини** білої» (Етнограф. зб., 1906, с. 304); «Ти виділа, дівчиночко, який я опришок, я би випів горівочки хоть би й десіть **флєшок**» (Етнограф. зб., 1906, с. 303); «Мальовані порцієчки, мальовані **фляші**, напиймося горівочки, приятелі наші» (Етнограф. зб., 1906, с. 296) – фонетичний варіант давнішого **фляжка**, запозиченого через посередництво польської мови з німецької; нім. *Flasche* «пляшка» < герм. *Flaska* «т. с.» (Етимологічний, т. 6, с. 113);

5) **назви будівель**: **бангоф** «залізничний вокзал», пор.: «Та й у горни та й задули, в бубни забубнали, та молоді регруточки на **бангофу** стали» (Етнограф. зб., 1905, с. 231) – нім. *Bahnhof* «т. с.»; **пестунок** «фортеця», пор.: «Ой ми хлопці молодії, самі пігунери маскалеви до полудні **фестунок** розбили» (Етнограф. зб., 1905, с. 269) – нім. *Festung* «тс.»;

6) **назви грошових одиниць**: **грейцар** «у колишній Австро-Угорщині, Німеччині та деяких інших західноєвропейських країнах (до кінця XIX ст.) – дрібна розмінна монета (1/100 гульдена – в Австро-Угорщині, 1/60 гульдена – у Німеччині)», пор.: «Я дівчині горівчини, я дівчині меду, я дівчині срібний **грейцар** відсуну як леду» (Етнограф. зб., 1907, с. 29), «А як же я полюбила простого хлопчиці, то не мала на неділюані **грейцариці**» (Етнограф. зб., 1906, с. 242), «Ой посестро, посеструню, єду раду маймо, зложімося **по грейцару** та й на божє даймо» (Етнограф. зб., 1907, с. 40), «А я їду, горівку пю, горівка не вода, дайте куждий **по грийцару**, бо єдного чкода» (Етнограф. зб., 1906, с. 297), «Ой мамуню, мамунейко, любив мене богач, купив мені срібний перстень і за **грейцар** колач» (Етнограф. зб., 1906, с. 225), «Казав мені мій миленький: не йди на зарібки, але я си захопила як сива голубка, заробила новий **грейцар**, та втратила любка» (Етнограф. зб., 1906, с. 185) – нім. *Kreuzer* «т. с.»; **цванцигер**, **цванцігер** «монета номіналом 20 крейцерів, яка випускалась в Австрії, Угорщині та Південній Німеччині у XVIII столітті», пор.: «А хто хоче гроші мати, **цванцигери**, то най іде до цісара нуцує огери»

(Етнограф. зб., 1905, с. 237), «Ой братуню, братуненьку, братчику рідненький, дай сеструни **цванцігера** на мід солоденький» (Етнограф. зб., 1906, с. 311) – нім. **Zwanziger** нім. «т. с.»;

7) **дієслівна лексика: мельдувати** «повідомляти», пор.: «Ай ци ми сі, пане брате, самі **мельдували**, що нас такі молоденькі до войська забрали?» (Етнограф. зб., 1905, с. 221) – нім. **melden** «повідомляти, доповідати», **meldung** «повідомлення», двн. **mældōn** «повідомляти» (Етимологічний, т. 3, с. 434); **пуцувати** «чистити», пор.: «Мене взяли та й приймили до кавалерії, зрана коня **випуцую**, ввечер до Марії» (Етнограф. зб., 1905, с. 266), «Вийшов фірир і фельтфебиль та й стали казати: Чи я тобі не дав розказмундур **пуцувати**?» (Етнограф. зб., 1905, с. 255), «Ой я коньки **випуцую**, припну до драбини, а шабельку припинаю, йду до білявини» (Етнограф. зб., 1905, с. 263), «А дзень добрий ти, рекруте, а що там чувати? Ци я вчора не дав бефель, щоб се **пуцувати**?» (Етнограф. зб., 1905, с. 255), «Ходилисмо, пане брате, ходили, ходили тепер будем **пуцувати** цісарські кобили» (Етнограф. зб., 1905, с. 261), «Віддали ня за жомніра, хлопця молодого, казали ми **пуцувати** коня вороного» (Етнограф. зб., 1905, с. 263), «А я коня **випуцував**, кабат забружений, стоїт капраль наді мною, а я засмучений» (Етнограф. зб., 1905, с. 263) – пор. нвн. **putzen** «чистити», давніше **butzen** «т. с.» (власне, «очищати носа, свічку (від нагару)») пов'язане з **butz** «нечистота в носі; нагар (свічковий)», **Butzen** «брила, нечистота, болото, серцевина фрукта» (з давнішого значення «відрізаний шматок») (Етимологічний, т. 1, с. 620); **райбувати** «ретельно, енергійно чистити, терти», пор.: «Ой ніхто так не бідує, як жовняр бідує, руський нарід йде до церкви, він коньки **райбує**. Ідуть старі, йдуть молоді, ідуть малі діти, жовняр коньки **вірайбував**, веде до візїти» (Етнограф. зб., 1905, с. 265) – нім. **reiben** «т. с.»; **швіцувати** «тяжко працювати», пор.: «Ой рикрути, рикрутонько, шкода тибе буде, бо як твоя морда нираз **швіцувати** буде» (Етнограф. зб., 1905, с. 236) – нім. **schwitzen** «пріти»; **вандрувати** «бродити, блукати, мандрувати», пор.: «Нагадав си за дівчину, треба вандрувати» (Етнограф. зб., 1907, с. 31), «Ой як піду **вандрувати**, заберу слідочки, та напишу з ретіменту до свої дівочки» (Етнограф. зб., 1906, с. 290); «А я нині тутка, тутка, а завтра **вандрую**, а я тобі, пани брати, дівчину дарую» (Етнограф. зб., 1906, с. 289); «Нидавно сїо жинив, минув рік в пирівку, бирудіти у торбину, тай йду на вандрівку. Як **вандрую**, так **вандрую**, ставем спочивати» (Етнограф. зб., 1906, с. 289); «Яка була весна красна, я не виснувала, скортіла мні вандрівочка, я **повандрувала**» (Етнограф. зб., 1906, с. 289), «Ой випила дівчинонька скленку атраменту, **вандрувала** за жовняром аж до ретіменту. Напиласі дівчинонька водиці з керниці, **вандрувала** за жовняром аж до Зарваниці» (Етнограф. зб., 1905, с. 287) – нім. **wandern** «бродити, блукати, гуляти, подорожувати», **wandeln** «блукати, прогулюватися» (Етимологічний, т. 1, с. 328; Етимологічний, т. 3, с. 380);

8) **лексика інших тематичних груп: льос** «доля, жереб», пор.: «Бодай тобі, дівчинонько, посивіли коси, який вітпуст в Зарваници, ти **тегнула льоси**» (Етнограф. зб., 1907, с. 64) – через посередництво польської мови запозичено із середньовісньонімецької; свн. **lōz** (нвн. **Los**) «т. с.» походить від двн. **(h)lōz (hluz)** «жереб; кидання жереба; поділ спадщини» (Етимологічний, т. 3, с. 348); **ком цу мір** «йди до мене», пор.: «Та вже як п'єш, товаришу, пий же і до мене, котра дівка чорнобрива: **Ком цу мір, до мене**» (Етнограф. зб., 1906, с. 298) – пор. нім. **kommtzimir** «т. с.»; **дзигар, зигарок** «цигарка», пор.: «Паренину переору, засію канарок, а я того хлопця люблю, що курит **дзигарок**» (Етнограф. зб., 1907, с. 49), «А я гору переору, засію канарком, а я того хлопця люблю, що ходит **з зигарком**», «Ни жаль ми сі подивити на той фільварочок, куда ходит мій миленький, курит **зигарочок**» (Етнограф. зб., 1906, с. 248) – пор. нім. **Zigarre** «сигара», фр. **cigare** «т. с.»; **файка** «люлька», пор.: «А я прийшов до дівчини **файку** закурити, а вона міні повідає челюсти мастити» (Етнограф. зб., 1907, с. 37), «Кажут люди, нхай буди, шо люблю дівчину, а я собі с тої туги запалю **файчину**» (Етнограф. зб., 1906, с. 136) – пор. нвн. **Pfeife** «дудка; люлька»; **фест** «сильно, міцно», пор.: «Котрий жовнір **фест** стріляє, той то носитбомки» (Етнограф. зб., 1905, с. 255) – нім. **fest** «міцний, твердий, сталий, постійний».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, тексти коломийок, записані й упорядковані Володимиром Гнатюком, є цінним лінгвістичним матеріалом, що відображає активні контакти між українською та німецькою мовами в минулому й фіксує інтеграцію іншомовних елементів у народну творчість і побутове мовлення. Найчисленнішою тематичною групою германського лексичного стратуму в коломийках виявилась термінологія воєнного ремесла. Це безпосередньо пов'язано з обов'язковою військовою службою чоловічого

населення в австрійській армії, що сприяло активному проникненню німецьких військових термінів у повсякденне мовлення. Адаптацію німецьких лексем до нового мовного середовища суттєво коригують процеси фонетичної субституції, словотвірні й граматичні чинники. Спорядично запозичення з німецької мови відбувалося через посередництво інших мов, насамперед польської.

Перспективами досліджень у подальших студіях вважаємо більш розгорнуту інтерпретацію фонетичної оболонки й граматичної форми запозичень із німецьким етимологом в українських говірках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Етимологічний словник української мови. (1982–2012) / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ : Наукова думка. Т. 1–6.*
- Етнографічний збірник. (1905). Видає етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XVII. Коломийки. Т. І. Зібрав Володимир Гнатюк. У Львові. Накладом Товариства. З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського.*
- Етнографічний збірник. (1906). Видає етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XVIII. Коломийки. Т. II. Зібрав Володимир Гнатюк. У Львові. Накладом Товариства. З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського.*
- Етнографічний збірник. (1907). Видає етнографічна комісія Наукового Товариства імені Шевченка. Т. XIX. Коломийки. Т. III. Зібрав Володимир Гнатюк. У Львові. Накладом Товариства. З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського.*
- Мюллер, В. (2005). *Великий німецько-український словник : близько 170 000 слів та словосполучень*. Київ : Чумацький Шлях.
- Нечаєва, Н. (2014). Запозичення з німецької мови в буковинських говірках. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*, 2, 98–102.
- Сеник, Г. І. (2021). Особливості мовної інтерференції на Буковині на початку XX століття. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, 47, 100–104.
- Українська мова : енциклопедія. (2004). / редкол.: В. М. Русанівський та ін. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана.*

REFERENCES

- Etymologichnyi slovnnyk ukrainskoi movy. (1982–2012). [The etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv : Naukovadumka. Vol. 1–6. [in Ukrainian].*
- Etnografichnyi zbirnyk. (1905). [Ethnographic collection]. Vydaie etnografichna komisyya Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka. Vol. XVII. Kolomyiky. Vol. I. Ed. by Volodymyr Hnatiuk. Lviv. 302 p. [in Ukrainian].*
- Etnografichnyi zbirnyk. (1906). [Ethnographic collection]. Vydaie etnografichna komisyya Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka. Vol. XVIII. Kolomyiky. Vol. II. Ed. by Volodymyr Hnatiuk. Lviv. 317 p. [in Ukrainian].*
- Etnografichny izbirnyk. (1907). [Ethnographic collection]. Vydaie etnografichna komisyya Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka. Vol. XIX. Kolomyiky. Vol. III. Ed. by Volodymyr Hnatiuk. Lviv. 254 p. [in Ukrainian].*
- Müller, V. (2005). *Velykyi nimetsko-ukrainskyi slovnnyk : blyzko 170 000 sliv ta slovospoluchen*. [Das Große Deutsch-Ukrainische Wörterbuch : etwa 170 000 Wörter und Wortverbindungen]. Kyiv. 792 p. [in Ukrainian and German].
- Nechaieva, N. (2014). *Zapozychennia z nimetskoimovy v bukovynskykh hovirkakh* [Adoptions From the German Language in the Dialects of Bukovina]. *Naukovyi visnyk Shkidoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky: Filolohichni nauky. Movoznavstvo–Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka East European National University. Philological sciences. Linguistics*, 2, 98–102 [in Ukrainian].
- Senyk, H. I. (2021). *Osoblyvosti movnoi interferentsii na Bukovyni napochatku XX stolittia* [Features of language interference in Bukovina in the early twentieth century]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia–Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*, 47, 100–104 [in Ukrainian].
- Ukrainska mova: Entsyklopediia. (2004). [Ukrainian language: Encyclopedia]/ ed.board.: V. Rusanivskyi, O. Taranenko, M. Ziabliuk. Kyiv : Ukrainska entsyklopediia. 820 p. [in Ukrainian].*